

DOĞA SPORLARINA İLİŞKİN RİSKİN ALGILANMASI

Gıyasettin DEMİRHAN

Hacettepe Üniversitesi, Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, kişinin doğa sporu veya sporla ilişkisine, cinsiyetine ve yaşına göre 19 farklı doğa sporunun riskinin algılanma düzeyini araştırmaktır. Araştırmaya 269'u doğa sporcusu, 424'ü doğa sporu dışındaki sporlarla uğraşan, 171'i spor yapmayan olmak üzere toplam 864 gönüllü üniversite öğrencisi ve öğretim elemanı katılmıştır. Katılımcıların 366'sı kadın, 498'i erkek; 307'si 26 yaş ve üstü, 557'si 25 yaş ve altı gruptadır. Veriler, Likert tipi anket yoluyla toplanmıştır. Anketin güvenilirliğini saptamak için test-tekrar test tekniğinden yararlanılmıştır. Güvenirlik çözümlemesi için sınıfıçi korelasyon tekniği kullanılmış, güvenilirlik katsayıları 0.64 ile 0.86 arasında hesaplanmıştır. Verilerin analizinde ortalamalar, "t" testi, Tek Yönlü Varyans Analizi ve Tukey testi kullanılmıştır. Katılımcıların tümüne göre, cliff jumping, yüksek dağ tırmanışı ve kaya tırmanışı en riskli; kürek, orientiring ve yüzme en az riskli spor dallarıdır. Araştırma bulgularına göre doğa sporcuları; kaya tırmanışı, orientiring, mağaracılık, dağ bisikleti, kürek, yüzme (denizde, gölde, akarsuda), sörf, sualtına dalma, yelken, rafting, pist kayağı, kros kayağı, tur kayağı, snowboard, paraşüt, hang gliding, cliff jumping ve yamaç paraşütünü daha az riskli bulmaktadır ($p < 0.05$). Kadınlar ise yüksek dağ tırmanışı, orientiring, dağ bisikleti, kürek, sörf, yelken, pist kayağı, kros kayağı, tur kayağı, snowboard, paraşüt ve

Doğa Sporlarına İlişkin Riskin Algılanması

cliff jumping'i erkeklerden daha riskli bulmaktadırlar ($p < 0.05$). Yaş gruplarına göre ise, kaya tırmanışı, mağaracılık, sualtına dalma, rafting, kuzey kayağı, snowboard, paraşüt, cliff jumping ve yamaç paraşütünü 26 yaş ve üstü grup daha riskli bulmuştur ($p < 0.05$).

Anahtar kelimeler: Doğa sporları, risk, algılama.

PERCEPTION OF OUTDOOR-ADVENTURE SPORTS' RISK

ABSTRACT

In this study, 864 voluntary persons' (366 female, 498 male) perception levels on 19 different outdoor-adventure sports' risk were investigated regarding to the age, sex and their relation to sports. While three hundred and seven participants were 25 years old and younger, 557 participants were 26 old years and older. Two hundred sixty nine of the participants were interested in outdoor-adventure sports, 424 in other sports, and 171 were sedantary people. Participants were university students and instructors. Likert type questionnaire was used for data collection. Test-retest method was used to determine the reliability of the questionnaire. Intraclass correlation technique was used for reliability analysis. Reliability coefficient values ranged from 0.64 to 0.86. $\bar{x}$, "t", One Way ANOVA and Tukey tests were used to analyse data. Cliff jumping, high altitude mountaineering and rock climbing were found as the most dangerous sports, while shovel, orienteering and swimming (in the see, lake and flowing water) were found as the least dangerous sports by all participants. Furthermore, on the contrary others, outdoor-adventure sportsman thought that rock climbing, orienteering, caving, mountainbiking, shovel, swimming, surfing, scuba diving, sailing, rafting, alpine skiing, cross country skiing, ski-mountaineering, snowboard, parachute, hang gliding, cliff jumping and paragliding were had less risk ($p < 0.05$). According to the female participants, high altitude mountaineering, orienteering, mountainbiking, shovel, surfing, alpine skiing, cross country skiing, ski-mountaineering, snowboard, parachute and cliff jumping were thought as the high risk sports when compared to male participants ($p < 0.05$). On the other hand, rock climbing, caving, scuba diving, rafting, cross country skiing, snowboard, parachute, cliff jumping and paragliding were found as the high risk activities by older group ($p < 0.05$).

Key words: Outdoor-adventure sports, risk, perception.

GİRİŞ

Varlığını sürdürmek, günlük yaşamdaki işleri yapmak ya da bir spor dalı ile uğraşmak için harekete gereksinim duyarız. Hareketle birlikte sürekli yer değiştiririz ve her karşılaşılan yeni duruma uyum sağlamaya çalışırız. Uyum sağlamazsak riskle karşılaşırız. Bu nedenle risk kaçınılmazdır. Ancak, gelişmiş algılama mekanizması sayesinde insan geçmiş öğrenmeler ve yeni yaşantılarını birleştirerek hedef ve kural koyar ve planlı hareket etmeye çalışır. Bu da, kontrol sağlayarak riski azaltır.

Risk, insanın yaşamını sürdürebilmesi için bazen yararlı, bazen de zararlıdır. Risk almak bazı zamanlarda ise hastalık olarak da görülmüştür. Ancak, yüksek risk içeren sporların kişinin uyarılma ve heyecan düzeyini artırarak bireyi güdülediği belirlenmiştir (Slanger ve Rudes-ten, 1997).

Risk, zarara uğrama tehlikesidir ve yaralanma, ölüm, korku, kaygı ve benzeri şekilde karşımıza çıkar. En yoğununu ise yaralanma ve ölümdür. Risk, nesnel ve öznel olarak sınıflanabilir. Çeşitli spor dallarına ilişkin risk nesnel risk terimi ile açıklanabilir (Brannigen ve McDougall, 1983).

Spor yaparken riskle karşı karşıya kalmış kişilerin risk tanımı ile, sadece kavramsal olarak sporu bilen ya da sadece gözlem yapan kişinin risk tanımı farklılık içerebilir. Bazı kişiler için futbol riskli bir spordur. Bazıları için ise dağcı-

lık. Bazıları dağcılığı riskli bulmazlar. Bazıları ise futbolu riskli bulmazlar. Yani, katılımcı kişi ile katılımcı olmayan kişiler riski farklı yorumlayabilirler. Kadınlar ile erkekler ya da gençlerle yaşlılar spora ilişkin riski farklı algılayabilirler. Örneğin, genç insanlar riski yetişkinler kadar algılayamazlar (Alexander ve diğerleri, 1996). Bu, yaşantı ve deneyim eksikliğinden kaynaklanır. Bazen ise yorumlar benzerlik taşıyabilir. Bunun saptanabilmesi ve yorumlanabilmesi, ilgili spor dalına yönelim ve sporu yaparken oluşacak rahatlık açısından önemlidir.

Genel gözleme bakıldığında, doğada yapılan sporların risk oranının diğer spor dallarındakinden daha yüksek olduğu söylenebilir. Yaşam alanlarına uyum ve hareket zorluğundan dolayı doğal alanlar kentte yaşayanlar için belli oranda risk taşır. Kırsal alanda yaşayanlar için de kentte hareket etmek zordur. Ancak, her iki grup için de doğal alanlar bazen daha riskli olabilir. Yani, neyin, nerede, nasıl yapıldığına göre risk oranı değişiklik gösterir.

Doğada risk üç şekilde ortaya çıkabilir:

1. Doğadan kaynaklanan risk; taş düşmesi, çığ, yıldırım, fırtına gibi.
2. İnsandan kaynaklanan risk; bilgi, beceri ve tutum eksikliği, gürültü, yanlış hareket tarzı, malzeme eksikliği gibi.
3. Diğer canlılardan kaynaklanan risk; taş ve çığ düşürme, saldırı gibi.

Doğa sporlarındaki risk oranını azalt-

mak, doğada yaşama ve hareket etme becerisini artırmakla olanaklı kılınabilir.

Doğa sporlarındaki risk etmenleri ve risk sonucu uğranılan zararlar konusunda birçok araştırma yapılmıştır. Bunların başlıcaları; kış sporları (Boldrino, 1997; Frank, 1995; Matter ve Holzach, 1990), su sporları (Hart, Whit, Conboy, Bodiwalla ve Quinton, 1999; Smith, 1995), bisiklet (Chow, Bracker ve Patrick, 1993; Jacobson, Blizzard ve Dwyer, 1998), paraşüt (Ellitsgaard, 1987), yüksek irtifa tırmanışları (Butler, Harris ve Reynolds, 1992; Garrido ve diğerleri, 1996; Huey ve Eguskitza, 2001; Maggiorini, Muller, Hofstetter, Bartsch ve Oelz, 1998; Murdoch ve Curry, 1998), yapay duvar tırmanışları (Haas ve Meyers, 1995; Limb, 1995; Rooks, Johnston, Ensor, McIntosh ve Namel, 1995; Schoffel ve Winkelmann, 1999; Wright, Royle ve Marshall, 2001) ve rekreatif amaçlı doğaya çıkışlarla (Addis ve Baker, 1989; Shlim ve Houston, 1989) ilgilidir. Adı geçen araştırma bulguları yaralanma ve ölüme ilişkin sayısal değerler ile bunların oluşma nedenlerini içermektedir. Bu bulgular nesnel risk konusunda araştırmacılara ve sporculara önemli bilgiler verebilirler.

Riskin öznel boyutu ve algılanması konusunda ise az sayıda araştırma bulunmaktadır. Konuyla doğrudan ilişkili olarak Slanger ve Rudesten (1997) ile Pederson (1997)'un araştırmaları bulunmaktadır.

Slanger ve Rudesten (1997), çok

yüksek riskli, yüksek riskli ve düşük riskli sporları yapanların heyecan arama ve kendine güvenleriyle ilgili bir araştırma yapmıştır. Araştırma bulgularına göre, düşük riski olan sporları yapan grupla yüksek ve çok yüksek riskli sporları yapanların görüşleri arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır.

Pederson (1997), üniversite psikoloji bölümü öğrencilerinin (282 erkek, 162 kız) yüksek riskli sporların risk durumu ile bunlardan hoşlanma ve spora katılıma ilişkin görüşlerini araştırmıştır. Katılımcılara göre; risk düzeyi en yüksek spor sky diving, en düşük spor sualtına dalmadır. Hoşlanmada ise en yüksek kayak, en düşük motosiklet yarışıdır. En yüksek düzeyde kayak, en düşük düzeyde motosiklet yarışına katılıma isteği bulunmaktadır. Katılım olasılığı kayak, dalma, kaya tırmanışı, bungee jumping, sky diving, yamaç paraşütü, cliff jumping ve motosiklet kullanımı şeklinde sıralanmaktadır.

Buradan hareketle araştırmanın amacı, kişinin doğa sporu veya sporla ilişkisine, cinsiyetine ve yaşına göre 19 farklı doğa sporunun riskinin algılanma düzeyini araştırmaktır.

YÖNTEM

Öncelikle literatür taraması yapılarak ve uzman görüşleri alınarak, etkinlikler yapılırken doğal alanların kullanıldığı 22 spor dalı saptanmıştır. Bunlar; Yüksek Dağ Tırmanışı, Kaya Tırmanışı, Orienti-

ring (Yön bulma yarışma ve etkinlikleri), Mağaracılık, Dağ Bisikleti, Kürek, Yüzme (Denizde, gölde ve akarsuda), Sörf, Sualtına Dalma, Yelken, Rafting (Akarsuda botla geçiş), Pist Kayağı (Alp Kayağı), Kros Kayağı (Kuzey Kayağı), Tur Kayağı (Pist dışı alanlarda kayak), Snowboard (Tek parça kayak), Paraşütle Atlama, Hang Gliding (Süzülerek uçma), Cliff Jumping (Kayalıklardan uçarak atlama), Yamaç Paraşütü, Motosiklet Yarışı, Araba Yarışı ve Bungee Jumping'dir. Saptanan spor dalları listelenerek, doğa sporları ile uğraşan ve doğa sporları eğitimi veren 3 kişiye dağıtılarak ilgili spor dallarının doğa sporları grubunda yer alıp almadığına ilişkin görüşleri alınmıştır. Üç kişinin de tamamıyla birliktelik sağladıkları spor dalları ankete seçilmiştir. Uzmanlar, Motosiklet Yarışı, Araba Yarışı ve Bungee Jumping'i doğa sporları kapsamına almamışlardır. Bu durumda listeye 19 spor dalı alınmıştır. Daha sonra, ankete katılanların ilgili sporların risk düzeylerini belirleyebilmeleri için her spor dalı beşli dereceleme şeklinde kodlanmıştır. Kodlamalar; risk derecesi çok yüksek düzeyde ise (5), yüksek düzeyde ise (4), orta düzeyde ise (3), düşük düzeyde ise (2) çok düşük düzeyde ise (1) şeklinde yapılmıştır. Ankete, uygulama yönergesi ve kimlik bilgileri de eklenerek son şekli verilmiştir. Son şekli verilen anket, doğa sporları ile uğraşan, doğa sporları dışındaki sporlarla uğraşan ve spor yapmayan 32'şer kişiye 15 gün ara ile uygulanmış ve 19 spor dalına

ilişkin olarak ayrı ayrı olmak üzere uygulamalar arasındaki güvenilirliğe bakılmıştır. Her spor dalı için üç grupta ayrı ayrı hesaplanan güvenilirlik katsayıları en düşük 0.64, en yüksek 0.86 olarak hesaplanmıştır. Bu katsayılar anket güvenilirlikleri için öngörülen orta ve iyi düzey güvenilirlik sınırları arasındadır (Kirkendal, Gruber ve Johnson, 1987). Bu çalışmalardan sonra anket doğa sporları ile uğraşan 269 kişi, doğa sporları dışındaki sporlarla uğraşan 424 ve spor yapmayan 171 olmak üzere toplam 864 gönüllü üniversite öğrencisi ve öğretim elemanına uygulanmıştır. Katılımcıların 366'sı kadın, 498'i erkektir. 26 yaş ve üstü katılımcıların sayısı 307, 25 yaş ve altı katılımcıların sayısı 557 kişidir.

Toplanan verilerden hareketle, ankete katılanların tümünün, doğa sporları ile uğraşma, diğer sporlarla uğraşma ve spor yapmama ile cinsiyet ve yaş grubuna göre puan ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Yaş değişkeni, doğa sporlarının etkin yapılma ve yapılmama durumuna göre 26 yaş ve üstü ile 25 yaş ve altı olarak sınıflanmıştır. Test-tekrar test hesaplamalarında sınıfiçi korelasyon katsayısından yararlanılmıştır. Verilerin analizinde ortalamalar, "t" testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmış, Varyans Analizi sonuçlarına göre grupların görüşleri arasında fark çıkmışsa, farkın hangi gruptan kaynaklandığını bulmak için Tukey testinden yararlanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılanların tümünün spor dallarına ilişkin risk ortalamaları ve standart sapma değerleri Çizelge 1'de sunulmuştur.

Çizelge 1: Araştırmaya katılanların (n=864) spor dallarına ilişkin risk ortalamaları ve standart sapma değerleri

Spor Dalı	$\bar{X}$	Ss
Yüksek Dağ Tırmanışı	4.068	1.05
Kaya Tırmanışı	3.95	1.16
Orientiring	1.48	1.16
Mağaracılık	2.60	1.26
Dağ Bisikleti	2.34	1.23
Kürek	1.43	1.15
Yüzme (Denizde, gölde, akarsuda)	1.55	1.11
Sörf	2.11	1.18
Dalma	3.00	1.23
Yelken	1.92	1.14
Rafting	2.97	1.18
Alp Kayağı	2.88	1.15
Kuzey kayağı	2.84	1.23
Tur kayağı	2.97	1.27
Snowbord	2.91	1.20
Paraşüt	3.27	1.33
Hang Gliding	3.45	1.27
Cliff Jumping	4.17	1.07
Yamaç Paraşütü	3.56	1.21

Çizelge 1'deki veriler incelendiğinde araştırmaya katılanların ilk üç sırada riskli buldukları spor dalları sırası ile, cliff

jumping, yüksek dağ tırmanışı ve kaya tırmanışıdır. En düşük düzeyde riskli bulunan spor dalları ise kürek, orientiring ve yüzmedir.

Doğa sporu yapan, diğer spor dalları ile uğraşan ve spor yapmayanların doğa sporlarına ilişkin görüşlerinin risk ortalamaları, standart sapmaları ve Varyans Analizi değerleri Çizelge 2'de sunulmuştur.

Çizelge 2'deki veriler incelendiğinde, doğa sporcuları sırası ile yüksek dağ tırmanışı, cliff jumping ve kaya tırmanışını en fazla riskli bulurlarken, diğer sporlarla uğraşanlar ve spor yapmayanlar cliff jumping, kaya tırmanışı ve yüksek dağ tırmanışını en riskli sporlar olarak nitelendirmişlerdir. Risk düzeyi en düşük spor dalları ise üç grupta da kürek, orientiring ve yüzmedir. Mağaracılık dışındaki spor dallarında doğa sporu yapanların riske ilişkin görüşlerinin ortalamaları diğer sporları yapanlar ve spor yapmayanların görüşlerinden daha düşüktür. Yüksek dağ tırmanışı dışındaki spor dallarına ilişkin görüşler arasında ise gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p < 0.05$). Tukey testi sonuçlarına göre farkın doğa sporcularının görüşlerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırmaya katılanların cinsiyetlerine göre spor dallarına ilişkin risk ortalamaları, standart sapmaları ve t testi değerleri Çizelge 3'te sunulmuştur.

Çizelge 3'te yer alan veriler incelendiğinde, kadın ve erkek katılımcıların sı-

Çizelge 2: Doğa sporu yapan (n= 269), diğer spor dalları ile uğraşan (n= 424) ve spor yapmayanların (n= 171) doğa sporlarına ilişkin risk ortalamaları, standart sapmaları ve Varyans Analizi değerleri

Spor Dalı	Doğa Sporları		Diğer Sporlar		Spor Yapmayan		F
	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss	
Yüksek Dağ Tırmanışı	3.95	1.07	4.12	1.06	4.13	0.97	2.57
Kaya Tırmanışı	3.51	1.26	4.14	1.04	4.14	1.10	29.53*
Orientiring	1.27	1.09	1.58	1.21	1.57	1.11	6.81*
Mağaracılık	2.81	1.23	2.50	1.24	2.54	1.30	5.29*
Dağ Bisikleti	2.08	1.19	2.44	1.24	2.50	1.19	9.11*
Kürek	1.12	0.98	1.54	1.20	1.66	1.16	15.81*
Yüzme	1.41	1.07	1.58	1.11	1.67	1.15	3.43*
Sörf	1.85	1.70	2.17	1.17	2.31	1.13	9.63*
Sualtına Dalma	2.84	1.16	3.11	1.29	2.97	1.18	3.82*
Yelken	1.71	1.09	1.98	1.13	2.11	1.16	7.96*
Rafting	2.75	1.10	3.03	1.22	3.16	1.17	7.23*
Alp Kayağı	2.64	1.06	2.95	1.17	3.05	1.17	8.92*
Kuzey Kayağı	2.58	1.20	2.93	1.23	3.02	1.24	8.84*
Tur kayağı	2.73	1.24	3.07	1.29	3.09	1.21	6.97*
Snowboard	2.58	1.16	3.07	1.19	3.02	1.23	15.10*
Paraşüt	2.95	1.27	3.40	1.31	3.45	1.35	12.00*
Hang Gliding	3.15	1.26	3.58	1.25	3.57	1.23	10.95*
Cliff Jumping	3.95	1.15	4.21	1.08	4.39	0.85	9.76*
Yamaç Paraşütü	3.21	1.18	3.68	1.20	3.81	1.14	17.72*

* p < 0.05

Doğa Sporlarına İlişkin Riskin Algılanması

Çizelge 3: Araştırmaya katılanların cinsiyetlerine (Kadın n= 366, Erkek n= 498) göre spor dallarına ilişkin risk ortalamaları, standart sapmaları ve t testi değerleri

Spor Dalı	Kadın		Erkek		t
	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss	
Yüksek Dağ Tırmanışı	4,23	0,99	3,95	1,07	3,87*
Kaya Tırmanışı	4,00	1,11	3,90	1,19	1,31
Orientiring	1,67	1,22	1,34	1,10	4,09*
Mağaracılık	2,54	1,29	2,65	1,23	-1,33
Dağ Bisikleti	2,47	1,25	2,24	1,20	2,71*
Kürek	1,67	1,23	1,26	1,05	5,10*
Yüzme	1,58	1,09	1,53	1,12	0,73
Sörf	2,25	1,19	1,99	1,15	3,30*
Sualtına Dalma	3,01	1,23	3,02	1,23	0,28
Yelken	2,08	1,18	1,80	1,08	3,58*
Rafting	3,03	1,22	2,82	1,15	1,26
Alp Kayağı	2,98	1,16	2,79	1,13	2,32*
Kuzey Kayağı	3,00	1,17	2,72	1,26	3,44*
Tur kayağı	3,09	1,24	2,88	1,28	2,30*
Snowboard	3,02	1,19	2,83	1,21	2,33*
Paraşüt	3,40	1,27	3,17	1,35	2,65*
Hang Gliding	3,54	1,24	3,37	1,28	1,95
Cliff Jumping	4,27	1,05	4,10	1,09	2,26*
Yamaç Paraşütü	3,58	1,23	3,55	1,19	0,44

* p < 0.05

rası ile en riskli buldukları üç spor dalı cliff jumping, yüksek dağ tırmanışı ve kaya tırmanışıdır. Kadın ve erkeklerin en az risksiz buldukları spor dalları ise yüzme, kürek ve orientiringtir. Mağaracılık dışındaki spor dallarına ilişkin görüşler de kadınların görüşlerinin ortalamaları daha yüksektir. Yani, kadınlar ilgili sporları daha riskli bulmaktadırlar. Kadın ve erkeklerin yüksek dağ tırmanışı, orientiring, dağ bisikleti, kürek, sörf, yelken, alp kayağı, kuzey kayağı, tur kayağı, snowboard, paraşüt ve cliff jumping'e ilişkin görüşleri arasında istatistiksel fark bulunmaktadır ($p < 0.05$).

Araştırmaya katılanların yaşlarına göre spor dallarına ilişkin risk ortalamaları, standart sapmaları ve t testi değerleri Çizelge 4'te sunulmuştur.

Çizelge 4'teki veriler incelendiğinde, 26 yaş ve üstü katılımcıların sırası ile cliff jumping, kaya tırmanışı ve yüksek dağ tırmanışını, 25 yaş ve altı katılımcıların cliff jumping, yüksek dağ tırmanışı ve kaya tırmanışını en riskli üç spor dalı arasında gördükleri saptanmıştır. İki grup ta sırası ile kürek, orientiring ve yüzmeyi risk düzeyi en düşük spor dalları arasında belirtmişlerdir. Kaya tırmanışı, mağaracılık, yüzme, sualtına dalma, rafting, snowboard, paraşüt, hang gliding, cliff jumping ve yamaç paraşütüne ilişkin görüşlerde 26 yaş ve üstü grubun ortalamaları daha yüksektir. Yani, adı geçen spor dallarını 26 yaş ve üstündekiler

daha riskli bulurlarken, diğerlerini 25 yaş ve altındakiler daha riskli bulmaktadırlar. Ancak, yaş gruplarına göre sadece kaya tırmanışı, mağaracılık, sualtına dalma, rafting, kuzey kayağı, snowboard, paraşüt, hang gliding, cliff jumping ve yamaç paraşütüne ilişkin görüşler arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($p < 0.05$).

TARTIŞMA VE YORUM

Veriler incelendiğinde, grubun tümü, doğa sporları ile uğraşanlar, diğer sporlarla uğraşanlar ve spor yapmayanlar, kadın ve erkekler ile 26 yaş ve üstü ile 25 yaş ve altı gruplar cliff jumping, yüksek irtifa tırmanışı ve kaya tırmanışını en riskli üç spor dalı olarak görmektedirler. Riski en düşük spor dalları ise sırası ile kürek, orientiring ve yüzmedir.

Pederson (1997)'un bulgularına göre risk düzeyi en yüksek sky diving, en düşük sualtına dalmadır. Araştırma verileri bu verilerle farklılık göstermektedir. Farklılık, araştırma grubunun farklılığı ve seçenek olarak sunulan spor dallarının azlığından kaynaklanmış olabilir. Pederson'un araştırması üniversitede okuyan bir grupta yapılmıştır ve grup doğa sporları ile ilgilenmemektedir. Anketteki seçenekler arasında sadece kayak, sualtına dalma, kaya tırmanışı, bungee jumping, sky diving, yamaç paraşütü, cliff jumping ve motosiklet yarışı bulunmaktadır.

Katılımcıların, uğraştıkları spor dalına

Doğa Sporlarına İlişkin Riskin Algılanması

Çizelge 4: Araştırmaya katılanların yaşlarına göre (26 yaş ve üstü n= 307, 25 yaş ve altı n= 557) spor dallarına ilişkin risk ortalamaları, standart sapmaları ve t testi değerleri

Spor Dalı	26 yaş ve üstü		25 yaş ve altı		t
	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss	
Yüksek Dağ Tırmanışı	3,97	1,09	4,12	1,02	-1,99
Kaya Tırmanışı	4,11	1,06	3,85	1,20	3,247*
Orientiring	1,47	1,11	1,49	1,19	-0,050
Mağaracılık	2,93	1,23	2,42	1,23	5,82*
Dağ Bisikleti	2,45	1,18	2,85	1,25	-1,86
Kürek	1,37	1,02	1,47	1,21	-0,47
Yüzme	1,61	1,07	1,51	1,13	1,32
Sörf	2,09	1,11	2,11	1,21	-0,33
Sualtına Dalma	3,22	1,19	2,88	1,24	4,01*
Yelken	1,89	1,08	1,93	1,16	-0,46
Rafting	3,19	1,08	2,85	1,22	4,28*
Alp Kayağı	2,88	1,08	2,88	1,19	-0,02
Kuzey Kayağı	2,71	1,27	2,91	1,20	-2,29*
Tur kayağı	2,88	1,25	3,02	1,28	-1,47
Snowboard	3,02	1,07	2,84	1,27	2,20*
Paraşüt	3,54	1,17	3,12	1,39	4,75*
Hang Gliding	3,64	1,17	3,44	1,30	3,38*
Cliff Jumping	4,34	0,90	4,07	1,15	3,79*
Yamaç Paraşütü	3,76	1,13	3,45	1,23	3,77*

* p < 0.05

göre görüşleri incelendiğinde, mağaracılığa ilişkin görüşler dışında, doğa sporu ile uğraşanların riske ilişkin puan ortalamalarının diğerlerinin ortalamasından düşük olduğu görülmektedir. Bu durum, doğa sporlarıyla uğraşanların ilgili sporları yaparken risk etmenlerini göz önünde bulundurmaları, ilgili işi bilerek yapmaları ve işi yapmanın verdiği güveni taşımalarından kaynaklanmış olabilir. Çünkü, kişi bir işi ne denli iyi ve sık yapar ve tanırorsa yaptığı işe o denli güven duyar. Mağaracılığa ilişkin görüş farklılığı, bulgulara dayanmamasına karşın, katılımcıların mağaracılık konusundaki düşüncelerinin turizme açık ve herkesin girebildiği yatay mağaralara ilişkin oluşan fikirlerden kaynaklanmış olabilir. Diğer yandan, yüksek dağ tırmanışı dışındaki spor dallarına ilişkin görüşler arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Farklılıklar doğa sporları yapan sporcuların görüşlerinden kaynaklanmaktadır. Bu görüş, doğa sporcularının ilgili spor dallarına olan sempatileri ve duydukları güvenden kaynaklanmış olabilir.

Kadın ve erkeklerin spor dallarına ilişkin risk düzeylerini belirlemedeki görüşleri karşılaştırıldığında, bütün spor dallarında kadınların risk ortalamaları erkeklerin ortalamalarından daha yüksektir. Bu durum, kadınların risk almayı daha az tercih ettikleri yönünde yorumlanabilir. Kaya tırmanışı, mağaracılık, yüzme, sualtına dalma, rafting, hang gla-

ding ve yamaç paraşütüne ilişkin görüşler arasında fark çıkmaması belli bir nedene dayandırılmamıştır.

Veriler yaş grupları açısından yorumlandığında ise 25 yaş ve altı grubun ilgili spor dallarını diğerlerinden daha az riskli buldukları söylenebilir. Bu da Alexander ve diğerleri (1996)'nin belirttikleri, "genç insanlar riski yetişkinler kadar algılayamazlar" görüşü ile açıklanabilir. Çünkü gençler yaşamda ve bu tür durumlarda riskle daha az karşılaşmışlardır. Bu da bir öğrenme olduğuna göre yaş ilerledikçe deneyim artacak ve risk tanımlaması daha nesnel olacaktır. Yüksek dağ tırmanışı, orientiring, dağ bisikleti, kürek, yüzme, sörf, yelken, alp kayacı ve tur kayağına ilişkin görüşler arasında fark çıkmamasının nedeni, adigeçen spor dallarının yaygın yapılması ve kamuoyunda konu edilmesinden dolayı katılımcıların benzer fikirler yürütmeleri olabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ

Araştırma bulgularından aşağıdaki sonuçlar çıkartılabilir:

1. Araştırmaya katılanlar cliff jumping, yüksek dağ tırmanışı ve kaya tırmanışını yüksek; kürek, orientiring ve yüzmeyi düşük riskli sporlar olarak nitelendirmiştir.

2. Araştırma bulgularına göre, doğa sporcuları, diğer sporcular ve spor yapmayanların yüksek dağ tırmanışı dışındaki spor dallarının tümüne ilişkin görüşleri arasında anlamlı fark bulunmaktadır. Kadın ve erkeklerin kaya tırmanışı, yüksek dağ tırmanışı, orientiring, dağ bisikleti, kürek, sörf, yelken, alp kayağı, kuzey kayağı, tur kayağı, snowbord, paraşüt vet cliff jumping'e ilişkin görüşleri arasında istatistiksel fark bulunmaktadır. Yaş gruplarına göre ise kaya tırmanışı, mağaracılık, sualtına dalma, rafting, kuzey kayağı, snowbord, paraşüt, hang gliding, cliff jumping ve yamaç paraşütüne ilişkin görüşler arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($p < 0.05$).

ÖNERİLER

1. Araştırma sonuçları, doğa sporlarına başlamak isteyenlere öznel anlamda fikir verebilir.
2. Araştırma sonuçları, riskin genel tanımı ve alt boyutlarının oluşturulması çalışmalarına katkı sağlayabilir.
3. Değişik yaş ve meslek gruplarını kapsayan araştırmalar yapılabilir.
4. Riski algılama ile hoşlanma ve katılım ilişkisini konu eden araştırmalar yapılabilir.
5. Araştırma, değişik ülkeleri kapsayacak şekilde genişletilebilir.

Yazışma Adresi (Corresponding Address):

Dr. Gıyasettin Demirhan,
Hacettepe Ü. Spor Bil. ve Tek. Yüksekokulu
06532 Beytepe / ANKARA
Elektronik posta: giyas@hacettepe.edu.tr

KAYNAKLAR

- Addis, D.G. ve Baker, S.P. (1989). Mountaineering and rock climbing injuries in national parks. **Ann Emerg Med.** 18 (9), 975-9.
- Alexander, D.S., Young, Y.J., Ensminger, M., Johnson, K.E., Smith, B.J. and Dolan, L.J. (1990). A measure of risk taking for young adolescents: reliability and validity assessments. **Journal of Youth and Adolescence.** 19(6), 559-569.
- Boldrino, C. (1997). Carving risk analysis. A new still unexplored variant of alpine skiing. **Sportverletz Sportschaden.** 11 (4), 148-9.
- Braningian, A. and McDougall, A.A. (1983). Peril and pleasure in the maintenance of high risk sport: a study of hanggliding. **Journal of Sport Behaviour.** 6, 37-51.
- Butler, F.K., Harris, D.J. and Reynolds, R.D. (1992). Altitude retinopathy on mount Everest, 1989. **Ophthalmology.** 99 (5), 739-46.
- Chow, T.K., Bracker, M.D. and Patrick, K. (1993). Acute injuries from mountain biking. **West J Med.** 159 (2), 145-8.
- Ellitsgaard, N. (1987). Parachuting injuries: a study of 110,000 sports jumps. **Br J Sports Med.** 21 (1), 13-7.
- Frank, B.C. (1995). Risk of injuries, symptoms of excessive strain and preventive possibilities in cross-country skiing. A comparison between classical

- technique and scatink technique. **Sportverletz Sportschaden.** 9 (4), 103-8.
- Garrido, E., Segura, R., Capdevila, A., Pujol, J., Javierra, C. and Ventura, J.L. (1996). Are Himalayan Sherpas better protected against brain damage associated with extreme altitude climb ?. **Clin Sci.** 90 (1), 81-85.
- Haas, J.C. and Mayers, M.C. (1995). Rock climbing injuries. **Sports Med.** 20 (3), 199-205.
- Hart, A.J., White, S.A., Conboy, P.J., Bodiwala, G., and Quinton, D. (1999). Open water scuba diving accidents at Leicester: five years' experience. **J Accid. Emerg. Med.** 16 (3), 198-200.
- Huey, R.B. and Eguskitza, X. (2001). Limits to human performance: elevated risk on high mountain. **J Exp. Biol.** 204 (18), 311-9.
- Jacobson, G.A., Blizzard, L. and Dwyer, T. (1998). Bicycle injuries: road trauma is not the only concern. **Aust N Z J Public Health.** 22 (4), 451-5.
- Kirkendal, Don R., Joseph J. Gruber ve Robert E. Johnson. (1987). **Measurement and Evaluation for Physical Educators.** Champaign, Illinois: Human Kinetics.
- Limb, D. (1995). Injuries on British climbing walls. **Br J Sports Med.** 29 (3), 168-70.
- Maggiorini, M., Muller, A., Hofstetter, D., Bartsch, P. and Oelz. (1998). Assessment of acute mountain sickness by different score protocols in the Swiss Alps. **Aviat Space Environ. Med.** 69 (12), 1186-92.
- Matter, P. and Holzac, P. (1990). Accident risk in winter sports. **Zhweiz Z Sportmed.** 38 (4), 183-6.
- Murdoch, D.R. ve Curry, C. (1998). Acute mountain sickness in the Southern Alps of New Zealand. **N Z Med J.** 111 (1065), 168-9.
- Pedersen, M. D. (1997). Perceptions of high risk sport. **Perceptual and Motor Skills.** 85, 756-758.
- Rooks, M.D. (1997). Rock climbing injuries. **Sports Med.** 23 (4), 261-70.
- Schoffl, V. and Winkelmann, H.P. (1999). Accident statistics at "indoor climbing walls". **Sportverletz Sportschaden.** 13 (1), 14-6.
- Shlim, D.R. ve Houston. R. (1989). Helicopter rescues and deaths among trekkers in Nepal. **JAMA.** 261 (7), 1017-9.
- Smith, N. (1995). Scuba diving: how high the risk ?. **J Insur Med.** 27 (1), 15-24.
- Slanger, E. and Rudesten, K.E. (1997). Motivation, disinhibition in high risk sports: sensation seeking and self-efficacy. **Journal of Research in Personality.** 31, 355-374.
- Wright, D.M., Royle, T.J. and Marshall, T. (2001). Indoor rock climbing: who gets injured?. **Br J Sports Med.** 35 (3), 181-5.